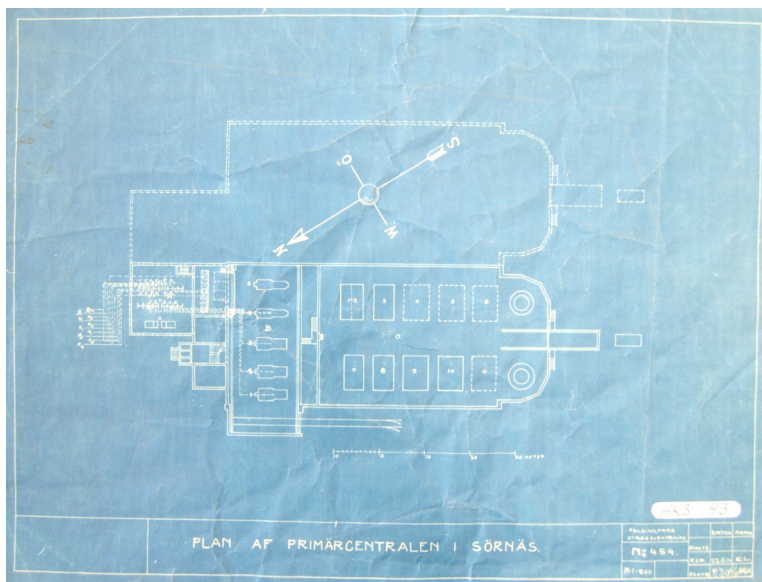

Toteutumaton laajennussuunnitelma vuodelta 1914. HKA

Suvilahti ensimmäisen maailmansodan aikana

Puu polttoaineena

Ensimmäisen maailmansodan sytyttyä kivihiilen toimitukset vaikeutuivat syksyllä 1914. Meriteitse hiiltä ei enää saatu, sen sijaan Venäjältä vielä jonkin verran. Sekä sähkö- että kaasulaitoksen polttoaineena piti alkaa käyttää puuta. Halkoja tarvittiin valtavat määrät ja niiden hinta oli lähes kaksinkertainen hiileen verrattuna.³⁷

Vaikka sääntelyn takia yksityiskulutus ja esim. katuvalaistuksen sähköntarve väheni, nousi sähkönkulutus kokonaisuudessaan sotavuosina, teollisuuskulutus vuodesta 1915 vuoteen 1916 jopa yli 50%. Tämä johtui mm. Venäjän armeijan tarvitseman sotatarviketeollisuuden kasvusta Helsingin alueella. Sähkönkulutuksen kasvusta selvittiin kuitenkin koneistoja uusimalla ja uusia höyrykattiloita hankkimalla, vaikka vuodelta 1914 on säilynyt myös luonnossuunnitelma voimalan laajentamisesta ”peilikuvallaan” itään päin.³⁸

Vuoden 1914 keväällä toinen alkuperäisistä 750 kW:n generaattoreista myytiin ja sen tilalle hankittiin seuraavana vuonna ruotsalainen 5000 kW:n Stal-turbogeneraattori (Svenska Turbinaktiebolaget Ljungström). Se saatiin maailmansodasta aiheutuneiden toimitusongelmien johdosta käyttöön vasta keväällä 1917. Samana vuonna asennettiin myös kolmas tulipinta-alaltaan 500 m²:n höyrykattila. Voimalan kahdeksasta kattilasta kuusi muutettiin sodan aikana puulämmitteisiksi.³⁹

Kaasutehtaalla oli vuonna 1914 aloitettu uuden neljän retorttiuunin ryhmän ja niille tarkoitettun, uunihuoneen pohjoispuolelle rakennettun savupiipun sekä hiilenkuljetuslaitteiden ja putkistojen rakentaminen, mutta ne keskeytyivät sodan takia. Kaasutehtaan tuotantoa vähennettiin ja jakelua rajoitettiin kivihiilivarastojen riittävyyden takaamiseksi. Rakenteilla ollut uusi uuniryhmä saatiin käyttöön vasta 1917.

Puun käyttöönotto ei sujunut ongelmitta. Kaasu-uunien kapeat retortit ja koksikäyttöiset kaasugeneraattorit eivät suoraan soveltuneet puun käyttöön. Kokeilujen kautta todettiin, että retorteissa voitiin käyttää ainoastaan pieniksi paloitetua koivupuuta ja kaasugeneraattoreissa taas siitä saatua koivuhiiltä. Puun kaasutusvaihe oli ”myrskyisämpi” kuin kivihiilen, joten retortteja piti käyttää säästellen. Puukaasu oli lämpöarvoltaan heikompi laatuista kuin kivihiilikaasu. Kuluttajien kaasua käyttäviä laitteita piti siksi muuttaa. Lisäksi puukaasu sisälsi etikkahappoa, joka syövytti kaasutehtaan laitteistoja, mistä seurasi ajoittaisia käyttöhäiriöitä.

Kaupunkikaasun laadun parantamiseksi vesikaasua valmistettiin niin paljon kuin laitteistot sallivat, esim. vuoden 1915 alussa kaupunkikaasussa oli 1/3 vesikaasua. Kaasutehtaalte saatuja kivihiiliä ei voitu käyttää puun kanssa samanaikaisesti kaasunvalmistuksessa, koska niiden sekoittuessa syntyi ”omituinen tervatuote”, joka tukki laitteistot ja johdot. Keväällä 1915 olikin pakko siirtyä pelkästään puun käyttöön, kunnes yksi retorttiuuneista liitettiin seuraavana vuonna erillisellä putkella vesikaasutehtaan koneistoihin, jotta kivihiilikaasua voitiin valmistaa puukaasun rinnalla.⁴⁰

Puita kuljetetaan laiturilta varastoalueelle puukaasunvalmistusaikana 1915-1922. HKA

Suвилаhti kansalaissodan aikana

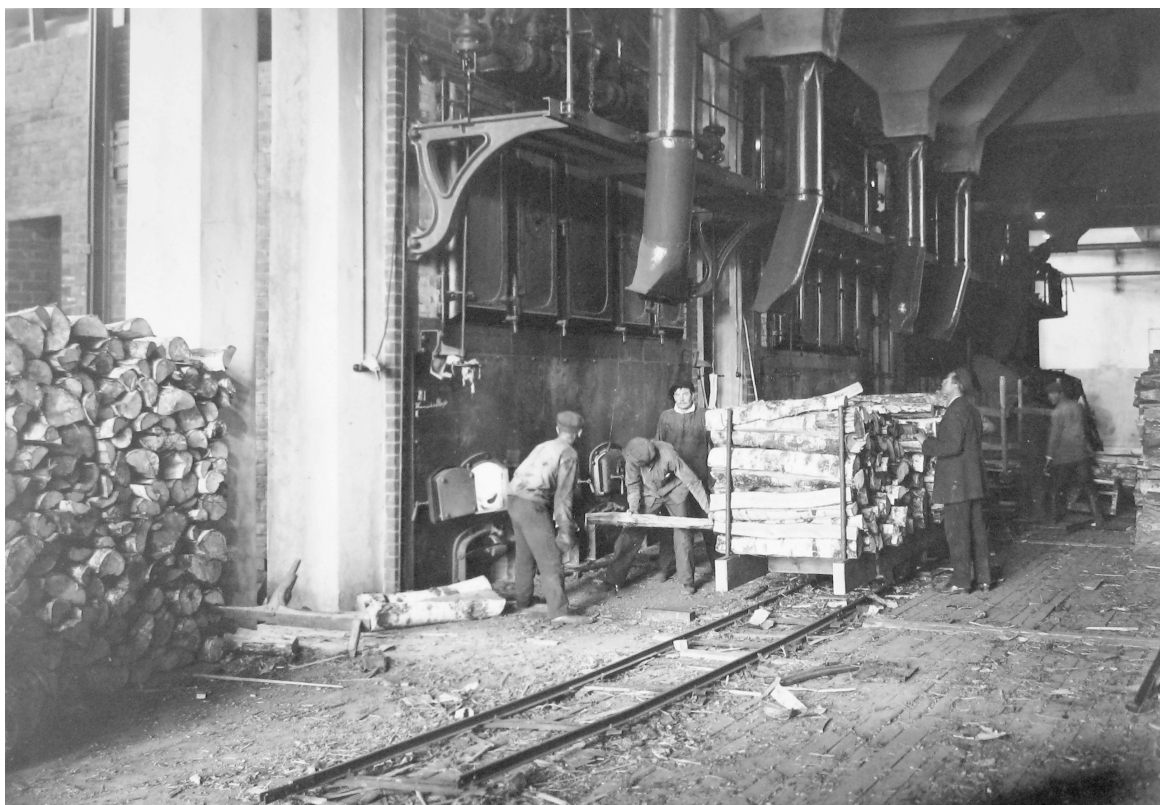
Pian sen jälkeen, kun punaiset olivat tammikuun lopussa 1918 vallanneet pääkaupungin keskeisimmät rakennukset, alkoi Helsingin teknillisissä laitoksissa käyttää valtaa Helsingin työläisten toimeenpaneva komitea. Laitosten henkilökuntaa vaadittiin allekirjoittamaan sitoumus alistua toimeenpanevan komitean määräyksiin erottamisen ja ”vastavallankumoukselliseksi” julistamisen uhalla. Vastalauseena sekä kaasun- että sähkölaitosten johtajat, insinöörit, pääosa työnjohdosta ja mestareista sekä virkamiehet, konttorien henkilökunta ja muutamat työläiset lopettivat työnsä.

Suvilahden laitoksia johtivat tänä aikana työläisten valitsemat komissaarit ja molempien laitosten tuotanto jatkui jossain muodossa saksalaisten tulon asti huhtikuun puolessa välissä. Sähkölaitoksen tuotanto oli ollut osittain keskeytyksissä ja osalta käyttäjistä oli katkaistu sähkövirransaanti. Laitteet säilyivät pääosin käyttökunnossa.⁴¹

Puukaasun valmistuksen aiheuttamista käyttöhäiriöistä vakavin sattui lokakuussa 1918, kun kojehuoneen länsipää tuhoutui osittain räjähdys-

Kaasutehtaalla koivuhalat piti pilkkoa pieniksi kuutioiksi, ennen kuin ne voitiin laittaa retortteihin. Kuva on otettu vuosien 1915-22 välisellä ajalla. Uunihuoneen itäpäädyssä näkyy hiilennostolaite. HKA

Sähkövoimalan kattiloita lämmitetään haloilla syyskuussa 1914. Huomaa vasta valmistuneet hiiliputket, jotka ovat käyttämättöminä. HelEn

***Voimalan edustalla saha-
taa propseja tammikuussa
1916. HelEn***

sessä. Korjauksia pystyttiin tekemään vain osittain, koska tarvikkeiden saatavuus oli heti sodan jälkeen heikkoa ja niiden hinnat korkeita. Kahden kaasumestarin kuoltua seuraavana vuonna kaasumyrkytykseen, sisustettiin konttorirakennukseen (rak.7) erityinen saniteettihuone, joka oli varustettu mm. ”pulumoottorilla” kaasumyrkytyksen uhrien virvoittamiseksi.

Sähkön virrankulutus ja kuormitus palasivat vuoden 1919 lopussa sotaa edeltäneisiin lukuihin. Polttoaineena käytettiin edelleen ainoastaan halkoja. Kaasutehtaalla kivihiilikaasun osuus tuotannosta nostettiin samana vuonna jo 2/3:aan, vaikka raaka-aineen saanti oli edelleen vaikeaa. Odotusten vastaisesti kaasun kulutus oli kasvanut sodan aikana, mikä johtui osin siitä, että lämpöarvoltaan huonoa puukaasua piti käyttää enemmän.⁴²

Sähkövoimalan uudistuksia 1920- ja 30-luvuilla

Vesivoima

Suvilahden voimalan sähköntuotanto kasvoi sotien välisenä aikana lähes viisinkertaiseksi. Helsingin sähkönkulutuksen voimakasta kasvua ei tänä aikana tyydytetty pelkästään Suvilahden voimalan tuotannolla, vaan ennen kaikkea vesivoimaloista ympäri Suomen saadulla kaukovoimalla. Jo sotavuosina oli käynyt selväksi, ettei puuta enää tulevaisuudessa voitu ajatella käytettävän suurempia määriä ja pidempiä aikoja voimaloiden polttoaineena kivihiilen saannin estyessä tai sähkön tarpeen kasvaessa. Vuonna 1917 kaupunki oli ostanut Mankalankosken rannat, jonne oli tarkoitus kymmenen vuoden kuluessa rakentaa vesivoimalaitos.⁴³

Kesällä 1920 Helsinkiin tuotiin sähköä ensimmäisen kerran vesivoimalasta. Etelä-Suomen Voima Oy:n 108 km:n päässä Pyhtäällä sijainneesta Kläsarön vesivoimalaitoksesta sähkö siirrettiin 20 000 voltin korkeajännitejohtoa pitkin Suvilahteen, jossa se muutettiin 5000 voltin kolmivaihevirraksi ennen siirtoa eteenpäin eri kaupunginosien ala-asemille. Vuonna 1928 Imatran Voiman Oy:n kanssa tehdyn sähköntoimitussopimuksen jälkeen Suvilahteen rakennettiin lisäksi Vanhasta kaupungista 35 000 voltin suurjännitelinja. Nyt pääosa virrantarpeesta tyydytettiin vesivoimalla: vuonna 1925 noin 70% ja vuonna 1929 jo 94%.⁴⁴

Vesivoimasähkön suurikokoiset muuntajat ja pienemmät voimalan omaa tarvetta palvelevat muuntajat sijoitettiin Suvilahden voimalaitoksen pohjoispuolelle ulkoilmaan. Sähkötehon kasvaessa myös voimalan suurjänniteoh-

Suvilahden alue 1920-luvulla. HKM

Vesivoimamuuntajat 35 kV:n kytkinlaiterakennuksen edustalla 1930-luvun alkupuolella. Vasemmalla Etelä-Suomen Voima Oy:n 10 000 kilovolttiamppeerin muuntaja ja sen vieressä kaksi Imatran Voiman 14 000 kilovolttiamppeerin muuntajaa. HelEn

jauslaitteistoja piti uusia. Vuoden 1928 lopussa ryhdyttiin entisten avonaisten viiden kilovoltin laitteistojen tilalle pohjoissiiven (C-osa) keskikerrokseen asentamaan uudenlaista turvallisempaa panssaroitua järjestelmää, jonka toimitti englantilainen A. Reyrolle & Co. Vanhan turbiinihallin yhteydessä olleen valvomon tilalle rakennettiin pohjoissiiven ylimpään kerrokseen uusi valvomo mittaus- ja ohjauslaitteineen.⁴⁵

Vuodesta 1928 lähtien sähkölaitoksen Suvilahdesta ala-asemille johtavien pääjohtojen jännite nostettiin vähittäin viidestä kilovoltista 35 kilovolttiin siirtohäviön vähentämiseksi ja käyttövarmuuden parantamiseksi.⁴⁶ Uudistuksen vaatimat tilat 35 kilovoltin kytkinlaitteille olivat sotienvälisen ajan tärkeimpiä rakennustöitä sähkövoimalassa. Pohjoissiipeä itään päin jatkanut lisäosa suunniteltiin kaupungin rakennustoimistossa arkkitehti Gunnar Taucherin johdolla. Laajennus saatiin vesikattoon vuoden 1932 aikana, mutta viimeistelyä laiteasennuksineen lopulta vasta vuonna 1935.⁴⁷

Voimalan koneistouudistuksia

Vaikka vesivoimalla tuotettiin yhä suurempi osa sähköstä, myös sähkövoimalan omaa koneistoa uusittiin, koska varateho oli edelleen tarpeen

Valvomo vuonna 1935. HelEn

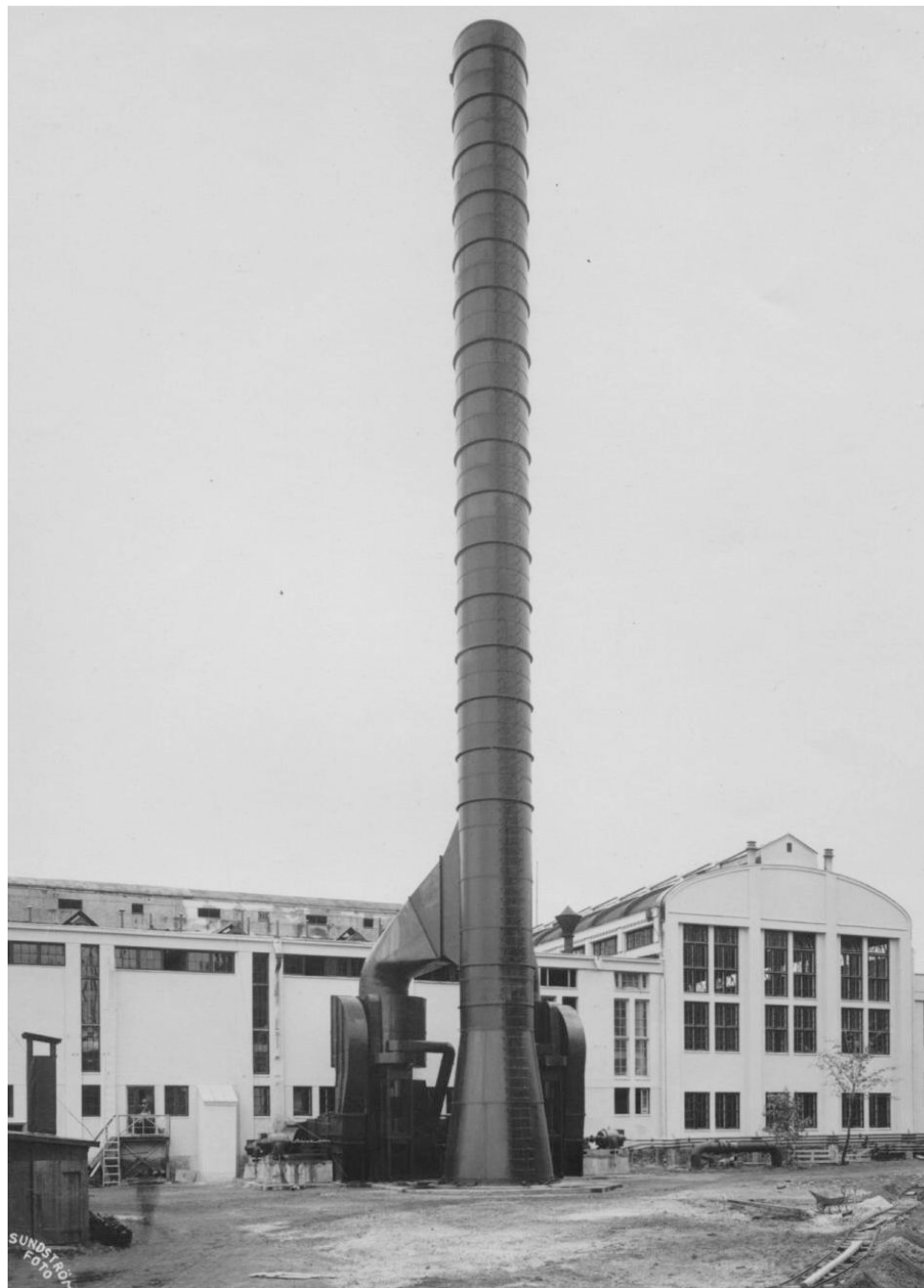
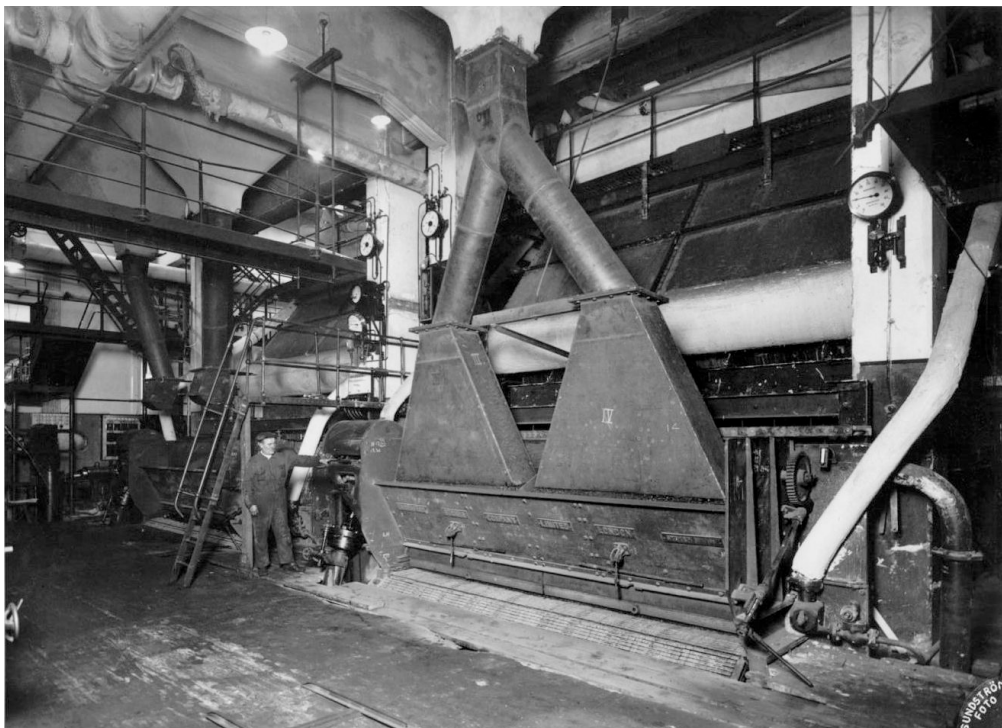
5000 voltin kojeistohuone 1930-luvulla. Kuvan laitteistot asennettiin vuonna 1929. Takana oikealla pilkottaa kierreporras yläkerroksen valvomoon. HelEn

huippukuormitusten aikana tai kaukovoimansiirron pettäessä esim. rajujen ukonilmojen takia.⁴⁸ Vanhojen turbiinigeneraattoreiden tilalle hankittiin uusia huomattavasti tehokkaampia laitteita: vuonna 1921 viiden megawatin AEG (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft), vuonna 1924 kymmenen megawatin AEG ja vuonna 1929 samantehoinen Metropolitan Vickers Electrical Co. Ltd:n valmistama turbiinigeneraattori. Entistä tehokkaammat turbiinit tarvitsivat enemmän jäähdytysvettä ja siksi voimalan jäähdytysvesikanavaa laajennettiin vuosina 1925-27. Yksi vanhoista 2,4 megawatin generaattoreista räjähti vuonna 1924 korjauskelvottomaksi onnettomuudessa, jonka syytä ei saatu selville.⁴⁹

Vuonna 1913 laajennettu kattilahuone täyttyi vuonna 1926 asennetun kymmenennen Babcock & Wilcox -höyrykattilan myötä. Kivihiilenkäytön taloudellisuutta pyrittiin parantamaan sen yhteyteen asennetuin maan ensimmäisin polttoilman etulämmittimin, joilla savukaasujen lämpöä saatiin tehokkaammin takaisin. Aiemmin miestyövoimalla tapahtunutta laivojen hiilenpurkausta koneistettiin yhteistyössä kaasutehtaan kanssa. Crichton-Vulcan -yrityksen toimittama hiilenpurkausnosturi saatiin käyttökuntoon vuoden 1926 alussa, mikä lyhensi merkittävästi laivojen kallista seisontaa laiturissa.⁵⁰

Yarrow-kattiloiden savupiippu kattilahuoneen itäpuolella vuonna 1932. Alla Yarrow-kattila. Helén

Hiilinosturit Demag vuodelta 1927 ja takana Chrichton-Vulcan vuodelta 1925. HKA

"Jotka rakastavat mukavuutta, rakastavat minua" - sanoo hra Lämmönlähe (ilmoitus HS:ssa 3.10.1936). HKA

Koksinlajittelulaite vuodelta 1925 ja koksinnostolaite vuodelta 1928. Kuva otettu pannuhuoneen vierestä itään päin. Taustalla uunihuone. HKA

Kattilatehoa tarvittiin 1930-luvun vaihteessa edelleen lisää. Kattilahuone oli kuitenkin jo täynnä, eikä sinne toisaalta olisi mahtunut olemassa olevia suurempiakaan kattiloita. Kattilahuoneen laajennustöiltä välttyttiin hankkimalla uudentyyppisiä Yarrow & Co. Ltd:n valmistamia höyrykattiloita, joiden etuna oli mataluus. Niille rakennettiin oma teräsrakenteinen savupiipunsa voimalarakennuksen itäisivulle, johon liittyvään kotelorakenteeseen oli asennettu myös kattiloiden palamisilma- ja savukaasunpuhallinlaitteet. Vanhimpien, vuonna 1909 asennettujen kattiloiden tilalle saatiin näin teholtaan moninkertaiset laitteet. Muitakin vanhoja kattiloita poistettiin vähitellen käytöstä niin, että vuonna 1934 oli toiminnassa vain seitsemän kattilaa.⁵¹

Kaasutehtaan uudistuksia sotienvälisellä ajalla

Sivutuotteet tärkeiksi

Kaasutehtaalla siirryttiin kesällä 1922 takaisin pelkkään kivihiilikaasun tuotantoon. Kivihiilikaasu johdettiin jälleen pääjohtoon, kun se oli vuodesta 1915 lähtien kulkenut vesikaasulaitoksen koneiston ja puhdistusarkkujen

H.S. 3/5-36.

Jotka rakastavat mukavuutta, rakastavat minua"

— sanoo hra Lämmönlähe

Kun nykyisella perheemme on kottikämmänsä KAASU, niin hänellä on KAIKKI. Toimittamattomalla kaasutehtämällä, jossa on kaksi liekkiä, hän tulee hyvin ja mukavasti toimeen — kiehua kahvina ja päivittäin lämpimällä kuumalla. Ja jos hän haluaa jättää keittämisen ihannekeittimelle, avaa kaasun hienon rajatonta mahdollisuutta. Hän voi hankkia hohkavan valokone, kaasuhellän ilmamonastajalla varustettuna puhtaanpuhteen ja kätevän polttimen, kaasujäähdytyskaapin ja -lämpökaapin, vedenlämmittimen, siivertäjä y.m. y.m.

Kuulki nämä laitteet palvelevat häntä moitteettomasti aikansa hänen aikansa ja valvojaan — raikkaalla silmällä hänen kaikkiaan.

8 etua, jotka saatte kaasua käyttämällä:

- Monipuoliset käyttömahdollisuudet
- Rajoittamaton lämmönkäyttömahdollisuus
- Huuhtelu- ja kuumuus
- Siisteys
- Mahdollisuus
- Nopeus
- Ei hallitua korjaushuutamia
- Ei hallitua erikoistaitia

Käyttäkää hyväksenne Kaasulaitoksen ilmaisia neuvontapalveluita. Käykää Kaasulaitoksen **32** KASARMIK. 32.

HELSINGIN KAUPUNGIN KAASULAITOS

kautta. Puhdistushuoneen (rak.6) arkuista poistettiin puukaasuaikea kalkki ja ne täytettiin jälleen puhdistusmassalla. Puukaasun valmistuksesta johtunut uunien, varusteitten, putkijohtojen ja koneitten syöpyminen loppui mutta tukkeutumia aiheuttaneen puupien häviäminen putkistoista vei oman aikansa.⁵²

Sähkö oli syrjäyttänyt kaasun valaistuskäytössä, vain kaupungin kaduilla oli enää kaasuväläisimä. Myös kaasutehdasrakennuksiin asennettiin sähköjohtoja. Kaasu oli kuitenkin osoittautunut sopivimmaksi ja mukavimmaksi lämpölähteeksi kotitalouksien ruuanvalmistuksessa ja eräissä teollisuustarkoituksissa ja oli hiiliin ja puuhun verrattuna edullisempaa. Vilkaan rakennustoiminnan myötä kaasunkulutus oli nousussa, esim. vuonna 1928 kaasunkulutuksen nousu edellisvuoteen verrattuna oli 27%.⁵³

Kaasunvalmistuksen sivutuotteille asetettiin ulkomaisten esikuvien mukaisesti suurempia vaatimuksia. Niistä tärkein ja tuottoisin oli koksii. Kun pyrittiin saamaan hyvää, keskuslämmitykseen sopivaa koksia, alettiin kaasunvalmistuksessa käyttää nk. koksiihiiliä, joissa oli vähemmän haihtuvia aineita ja jotka antoivat siksi aiemmin käytettyjä hiililajeja vähemmän kaasua. Kaasun- ja koksintahintojen keskinäisestä suhteesta riippuen oli lisäksi edullista käyttää kaasuuunien polttoaineena koksia sijaan kaupunkikaasua.⁵⁴

Valmistetun koksia määrää lisättiin siirtymällä käyttämään nk. kamariuuneja, joista ensimmäiset Stettiner Chamotte-Fabrik A.G:n valmistamat otettiin käyttöön vuonna 1921. Kamariuunien kuivatuslaitilat olivat

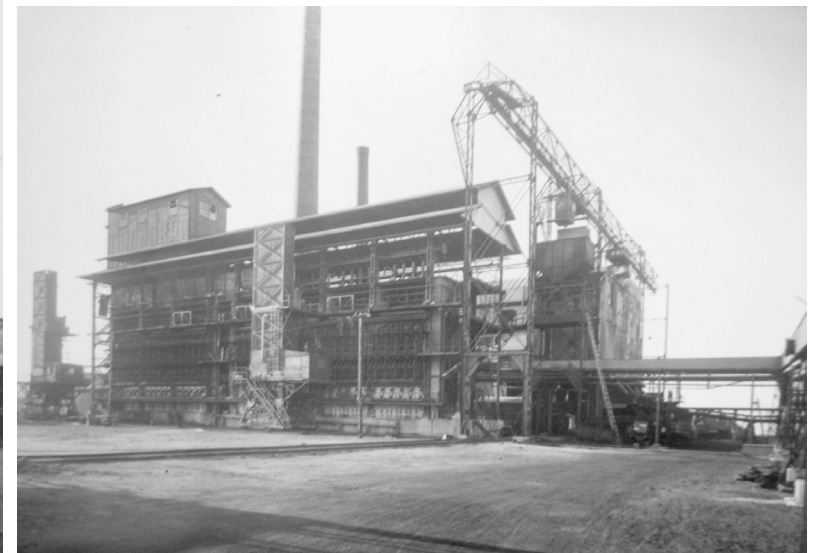

Kolme ensimmäistä viistokammiouunia savupiippuineen rakenteilla toukokuussa 1928. Taustalla vanhan uunihuoneen henkilökuntarakennus. HKA

suorakulmaisia neljä metriä korkeita kammioita, joihin mahtui jopa 6-11 tonnia hiiliä. Kuivatusaika oli vastaavasti entistä pidempi, 12-24 tuntia. Kaikki uunihuoneen retorttiuunit korvattiin viisikamarisilla uuneilla 1920-luvun loppuun mennessä. Uudet uunijärjestelmät tarvitsivat myös uudet hiilisäiliöt kuljetuslaitteineen.⁵⁵

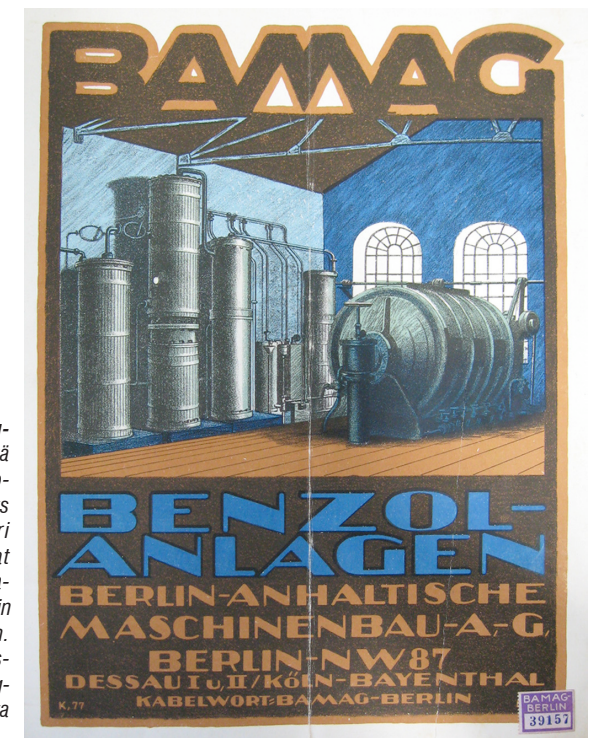
Koksin lajittelua ja lastaamista kuorma-autoihin ja junavaunuihin uudistettiin erilaisin laitteistoin, kuten mm. rautatievaunujen siirtolaitteistolla. Vuonna 1925 saatiin valmiiksi uusi koksin sammutus-, nosto- ja lajittelulaite uunihuoneen länsipäähän. Kivihiilitervan ja ammoniakkin varastoimiseen rakennettiin säiliöitä ja vajoja.⁵⁶

Moottoripolttoaineena käytettyä bentsolia alettiin 1920-luvun alussa valmistaa yleisesti Euroopan kaasutehtaissa. Bentsolinvalmistuksen katsottiin tuovan Helsinginkin kaasulaitokselle huomattavia lisätuloja ja lisäksi se antaisi kotimaisen vaihtoehdon siihen asti lähinnä ulkomailta tuoduille moottoripolttoaineille. Kaasulaitoksen edustajien Saksaan suuntautuneen tutustumismatkan jälkeen Suvilahden tilattiin vuonna 1923 Bamag-yhtiön

Viistokammiouunit valmiina syyskuussa 1931. HKA

Voimakkaasti teollistuneessa Saksassa sekä kaasun- että sähköntuotantolaitteistojen kehitys ja valmistus oli suuri teollisuudenala. Useat Helsingin sähkö- ja kaasulaitosten laitteista tuotiin Saksasta. Ohessa mm. bentsolipuhdistuslaitteistoja valmistaneen Bamag-tehtaan mainos vuodelta 1924. HKA

valmistama laitteisto, jolla bentsolia erotettiin kaasusta erityisen pesuöljyn avulla. Puhdistushuoneen (rak. 6) luoteiskulmaan asennetulla laitteistolla kuutiometristä kaasua saatiin noin 20 grammaa bentsolia. Tulevina vuosina laitteistoa laajennettiin ja vuonna 1929 rakennettiin nykypäiviin säilynyt bentsolivarastorakennus (rak.12).⁵⁷

Myös alkuperäisessä laajuudessaan säilyneitä kaasunkäsittelylaitteistoja laajennettiin, kun vuonna 1926 kojehuoneen (rak. 8) kolmas laitteistolinja otettiin käyttöön ja puhdistushuoneeseen rakennettiin sinne vielä mahtuneet kaksi puhdistusarkkua.⁵⁸

Uusi tuotantolinja

Kaasutehtaan alkuperäisten suunnitelmien mukaista laajennusta alettiin toteuttaa 1920-luvun lopussa, kun vanhan uunihuoneen pohjoispuolelle rakennettiin seitsemän Stettiner Chamotte-Fabrik A.G.:n viistokamariuunin ryhmä (purettu 1950-luvulla). Samalla oli laajennettava myös raakakaasun käsittelylaitteita, joille rakennettiin uudet koje- ja puhdistushuoneet (purettu v.1971) vesikaasu- ja ammoniakkitehtaan eteläpuolelle. Mittarihuoneen (rak.5) kaasumittareille ja paineensäätäjille tarkoitettua hallitilaa laajennettiin

Kaasutehtaan alue etelästä laajennustöiden jälkeen 1930-luvulla. Vas. uusi kaasukello, keskellä hiilikasojen takana pilkistävät uusien koje- ja puhdistushuoneiden katot ja oik. vanhan uunirakennuksen takana viistokammariuunien korkea savupiippu. HKM Foto Roos

Uuden puhdistushuoneen massarkut olivat taivasalla ja puhdistusmassa vaihdettiin rakennuksen päällä kulkevalla nosturilla. Tammi 1930. HKA

Vesikaasu- ja ammoniakkitehdas vuonna 1929. Etualalla rakennetaan uuden kojehuoneen perustuksia. HKA

itään päin kaksinkertaiseksi ja sen länsipäähän liitettiin huone uusille bentsolinerotuslaitteistoille. Vuonna 1931 valmistuneen uuden tuotantolinjan kruunasi Kone- ja Siltarakennus Oy:n valmistama suuri teräsrakenteinen 50 000 m³:n kaasusäiliö.⁵⁹

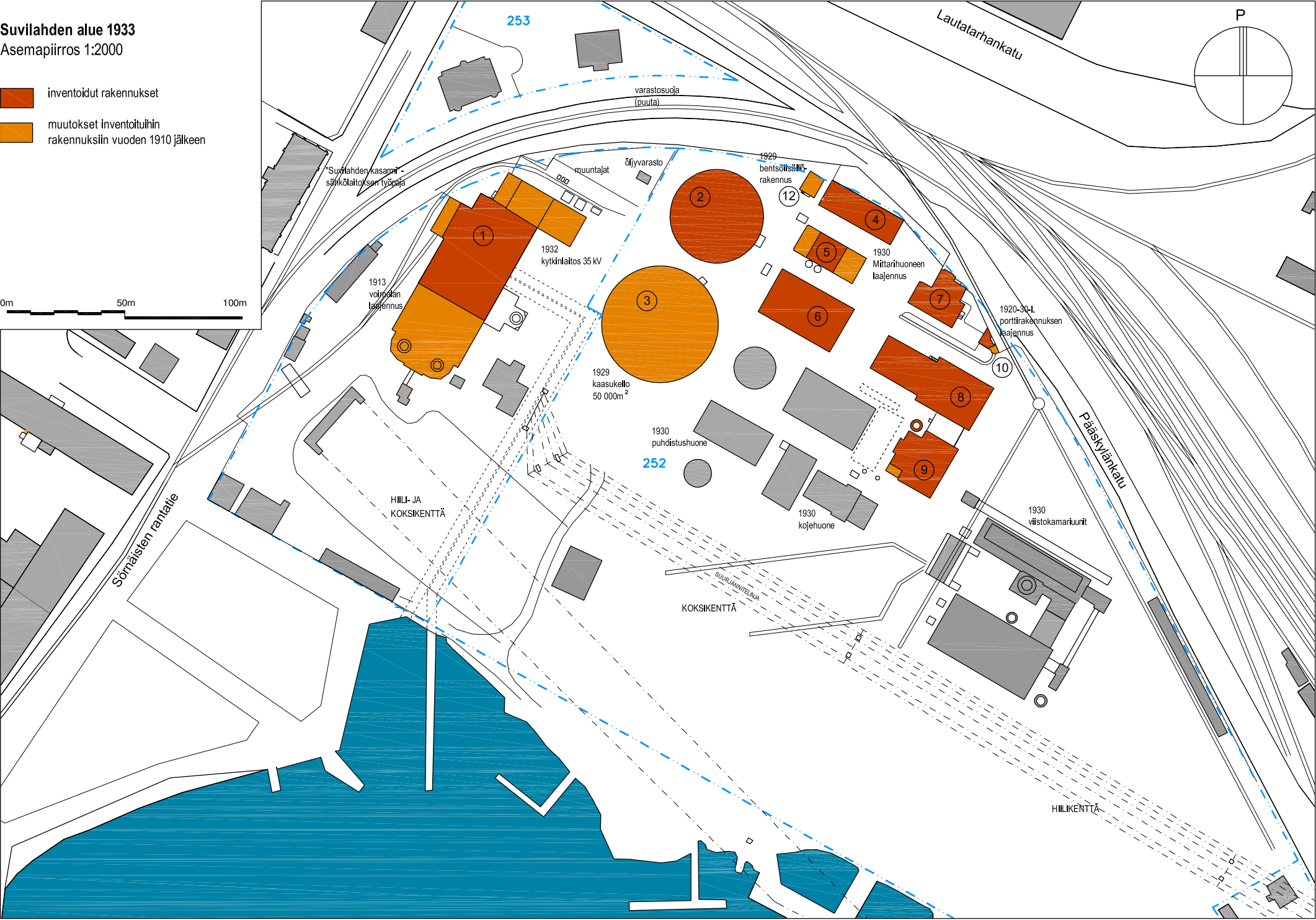
Kustannusten säästämiseksi uuneille ja kaasusäiliölle ei enää rakennettu ympäröivää rakennusta. Uunit hiilisuppiloinen oli vain katettu Kone- ja Siltarakennus Oy:n valmistamin teräksisin kattorakentein. Myös osa arkitehti K. J. Ahlskogin suunnitteleman uuden kojehuoneen jäähdyttimistä sijoitettiin ulkoilmaan ja puhdistushuoneen puhdistusmassalle tehtiin sivuilta avoin ”elvytystila” betonipilareille nostetun rakennuksen alle.

Uuden tuotantolinjan ansiosta kaasutehtaan laitteet riittivät kaasunkulutuksen jatkuvasta kasvusta huolimatta koko 1930-luvun jopa silloista

Suvilahden alue 1933
Asemapiirros 1:2000

- inventoidut rakennukset
- muutokset inventoituin rakennuksiin vuoden 1910 jälkeen

0m 50m 100m

suurempaankin kaasunvalmistukseen.⁶⁰ Koksi oli kuitenkin nousemassa kaasutehtaan päätuotteeksi ja sen kokonaistuotanto oli 1/6 koko maan tarpeesta. Vuodesta 1930 lähtien ei käytetty enää kuin koksiihiä. Nimitystä ”kaasulaitos” alettiin pitää vanhentuneena, kun paremminkin olisi pitänyt puhua ”koksilaitoksesta” tai ”kemiallisia tuotteita valmistavasta tehtaasta”.

Ulkomailta tulleen laadukkaan koksen aiheuttaman kilpailutilanteen takia kaasutehtaan alkuperäisiin rakennuksiin kuulunut uunihuoneen länsipäässä sijainnut koksilajittelulaitos uudistettiin kokonaan vuonna 1931.

Uutuuksiin kuului nk. resonanssi-tasoseula, joka lajitteli koksen kuuteen eri suuruuteen ja karisti kaiken murskatessa syntyneen poron.⁶¹

Kaasulaitoksen 1930-luvun lopun merkittävin uudisrakennustyö oli elokuussa 1938 aloitettu arkkitehti Gunnar Taucherin suunnitteleman noin 160 työntekijän puku- ja ruokailuhuonerakennus kellarikerroksen väestönsuojineen (rak. 11) pannuhuoneen eteläpuolella. Se otettiin käyttöön vuoden 1939 alussa.⁶²

Suvilahti 1930-luvulla. HKM

